

daar langs de noordoever een zeer dichte vegetatie van Kleine lisdodde aangetroffen: op een bepaald gedeelte van ± 100 m lengte en 16 m breedte hadden vele planten bloeiende aren. Blijkbaar waren hier de voorwaarden optimaal om tot volle ont-plooiing te komen. Oeverplanten, die in de zeer dichte en donkere rietkragen ontbraken, stonden wel tussen deze lisdoddestengels. Dit waren vooral Holpijp (*Equisetum fluviale*), Grote waterrepe (*Sium latifolium*), Liesgras (*Glyceria maxima*) en ook een enkele Waterweegbree (*Alisma plantago-aquatica*) en Mattenbies (*Schoenoplectus lacustris*). In de drijfslag domineerde Kikkerbeet (*Hydrocharis morsus-ranae*), op de lichtste plaatsen bloeiend, en tussen de plantenstengels in of er tegenaan dreven kleine klompjes van het levermosje Watervorkjes (*Ricciella fluitans*).

Aan de landzijde van de kleine-lisdodde-vegetatie was hier de enige plaats van beide oevers waar over een oppervlakte van ± 25 m² een zeggenvegetatie aandeel in de verlanding had: Scherpe zegge (*Carex acuta*) en Gewone zegge (*Carex nigra*) bepaalden er het aspect. Wanneer men de rietlandgezelschappen van het Rietverbond van het eutrophe Wychense meer vergelijkt met dezelfde plantenge-

meenschappen van het meer mesotrophe Wychense ven, dan blijkt het Wychense meer opvallend rijker te zijn, zowel aan soorten als wat betreft kwantiteit van groei.

Oeverplanten, die in dit geval in het eutrophe milieu wel voorkwamen, maar in het mesotrophe milieu ontbraken, waren: Holpijp (*Equisetum fluviale*), Watertorkruid (*Oenanthe aquatica*), Gele waterkers (*Rorippa amphibia*), Kleine egelskop (*Sparganium minimum*), Mannagras (*Glyceria fluitans*), Zwanebloem (*Butomus umbellatus*), Kleine lisdodde (*Typha angustifolia*) en Pijlkruis (*Sagittaria sagittifolia*). Ook bij de echte waterplanten van het Potamion worden soortgelijke verschillen geconstateerd en zoals al eerder opgemerkt ook bij de vogels. Het is niet zonder meer te zeggen, of de verschillen waarop nu de aandacht is gevallen wezenlijk zijn en alleen verband houden met de voedselrijkdom. Dit moet nog nader worden onderzocht. Het blijkt een aardig probleem om eens onder de loupe te nemen.

Het onderzoek van het Balgoise meer en het Hernense meer openen in dit opzicht perspectieven, waarop in de volgende aflevering zal worden ingegaan.

(wordt vervolgd)

DE EIDEREEND IN NEDERLAND

J. WILCKE.

De laatste halve eeuw is onze vogelfauna verrijkt met verscheidene nieuwe broedvogels, en daarmee bedoel ik niet soorten, die in die tijd zo eens een enkele keer als toevallige gast in ons land hebben gebroed, maar soorten, die zich hier, voor zover zich dat laat aanzien, voorgoed hebben gevestigd: de Europese kanarie in 1922, het

Vuurgoudhaantje in 1928, de Zwarte specht in 1915, de Turkse tortel in 1950, de Lachstern in 1949, de Dwergmeeuw in 1942, de Kleine mantelmeeuw in 1926, de Krooneend in 1942 en de Eider in 1906. Met een beetje goede wil kan bij dit rijtje ook de Steltkluut worden gevoegd, die sinds 1931, maar niet elk jaar, in ons land

broedt. Bovendien keerden er enkele broedvogels na jarenlange afwezigheid terug : zo de Hop na 30 jaar weer in 1943, de Kwak na 70 jaar weer in 1946.

Dat is allemaal erg verheugend, al is het geen reden tot onverdeeld optimisme, daar andere broedvogels ons in diezelfde tijd hebben verlaten of binnenkort dreigen te verlaten. De Goudplevier broedde hier het laatst in 1937, de Waterspreeuw in 1933, terwijl bv. Griel, Ooievaar en Spriet sterk achteruitgaan.

Van onze nieuwe aanwinsten heeft de Eidereend wel de meest spectaculaire carrière gemaakt. De eerste broedgevallen werden door de Duitse ornitholoog Otto Leege geconstateerd in 1906 op Vlieland in de duinen noordelijk van de eendekooi. De nesten — het waren er drie — werden, als ik de geschiedenis uit de niet geheel overeenstemmende verhalen van die tijd goed heb begrepen, niet door Otto Leege ontdekt, doch waren reeds gevonden en uitgehaald door Vlielanders, die hem op 4 juni op zijn aandringen enkele van de eieren toonden. Zo konden gelukkig nog drie eieren worden achterhaald, en als bewijsstuk naar het Museum van Natuurlijke Historie te Leiden worden gezonden. In hetzelfde jaar werd nog een vondst van Vlieland bekend, zodat in 1906 zeker vier paar Eiders op Vlieland hebben gebroed. Ook op Terschelling werd in 1906 een eidernest gevonden.

Het is niet onwaarschijnlijk dat er al vóór 1906 geregeld enkele eidernesten op Vlieland zijn geweest, die geregeld door de bevolking werden uitgehaald, zonder dat dit tot de ornithologen doordrong. Wel was de Eider bekend als een geregelde wintergast, die ons soms pas zeer laat verliet, en in 1856 werd zelfs in mei een paartje gevangen, maar broedgevallen zijn nooit gemeld.

In 1907 zijn er op Vlieland in het westelijk deel van het eiland waarschijnlijk wederom vier broedgevallen geweest : er werden vier paar Eiders waargenomen en twee nesten gevonden.

In 1908 demonstreerde de toenmalige directeur van Artis, Dr Kerbert, op de vergadering van de Nederlandse Ornithologische Vereniging een eidernest met vijf eieren, afkomstig van Vlieland. Het werd geplaatst in het Nederlandse-Faunamuseum van Artis, waar het thans nog aanwezig is. Ook op Terschelling zou in 1908 een paartje Eiders hebben gebroed. Van 1908 tot 1925 zit er niet veel schot in. Elk jaar worden twee, drie, vier nesten op Vlieland gevonden, die echter steeds weer alle of bijna alle worden verstoord. Dan echter begint de bescherming in het staatsnatuurreservaat de „Meeuwenduinen” en de Kroonpolders ; van nu af heerst er rust in het broedgebied, de broedende Eiders worden niet meer van hun nest verjaagd en de talrijke op het eiland broedende Zilvermeeuwen krijgen daardoor niet zo veel kans meer om de eieren te roven. In 1927 begint bovendien de bestrijding van de Zilvermeeuwen, die nog altijd bij ruw weer grote slachtingen onder de eiderkuikens op de Waddenzee kunnen aanrichten, en sinds 1930 bleef de jacht op Eidereenden (tezamen met die op alle zwanen en de Bergeenden) gesloten. En nu gaat de populatie op Vlieland geleidelijk, eerst langzaam, dan steeds sneller vooruit : 1925 : ± 10 , 1926 : 5, 1927 : 7, 1928 : 16, 1929 : 21, 1930 : 29, 1931 : 25-30, 1932 : meer dan 75, 1933 : 60-100, 1934 : 134, 1935 : ruim 200, 1936 : 300, 1937 : ± 400 , en 1938 : meer dan 300 nesten.

In 1939 en 1940 gaat de vooruitgang voort doch met de oorlog komt er een onderbreking in de snelle groei van de Vlielandse broedkolonie. In 1941 gaan zeer veel eider-

Fig. 1. Verspreiding van de Eidereend in Europa.
(naar Kist: Vogelgids.)

legsels verloren door verontrusting van het duingebied tengevolge van het zoeken van zilvermeeuwen door de bevolking en van defensiemaatregelen door de bezetter. Deze verontrusting in de oorlogsjaren heeft echter niet uitsluitend ongunstige gevolgen gehad, want daaraan toch moeten we waarschijnlijk toeschrijven, dat er nu ook Eiders trachtten op de andere Waddeneilanden te broeden.

In 1941 werden op Terschelling zes nesten op de Boschplaat gevonden (ze werden alle verstoord) en werd op Schiermonnikoog een ei van een Eider aangetroffen in een nest met twee eieren van een Zilvermeeuw. In 1942 werden op Texel verscheidene eidernesten gevonden in de duinen nabij De Cocksdorp. In 1945 hebben ook op Ameland, in de Oerder duinen, Eidereenden, waarschijnlijk één of twee paar, gebroed.

Voor de Eiders in de duinen ten noorden van de Slufter werd in 1946 bewaking in-

gesteld en gedurende de broedtijd der Eiders wordt hier volkomen rust gehandhaafd. In 1947 werden hier 10 nesten gevonden; in 1948 werd de Texelse broedkolonie op ± 80 , in 1949 op ± 50 en in 1950 op ± 40 nesten geschat. In 1951 werden 37 en in 1953 36 nesten gevonden en werd de kolonie geschat op ± 50 broedparen. In 1955 zijn er waarschijnlijk ± 60 nesten geweest.

Op Terschelling broedden in 1947 en 1948 volgens een schatting van de bewakers ± 50 paar, in 1949 ± 80 paar en in 1951 ruw geschat ruim 150 paar. In 1954 waren het er reeds ± 300 en in 1955 steeg het aantal nesten tot ± 450 .

Op Vlieland liep de broedkolonie na de oorlog op van 500 à 600 paar in 1946 tot ongeveer 2000 paar in 1953. In 1954 broedden er naar schatting eveneens ca 2000 paar. In 1955 was de populatie misschien iets kleiner; zij werd toen geschat op 1800 paar.

Ook op andere Waddeneilanden zijn na de oorlog nog nesten van Eiders gevonden, zonder dat het daar evenwel tot de vorming van een kolonie kwam.

Op Ameland broedden in 1948 twee paren in de Oerder duinen. Ook in 1953 werden daar enkele nesten gevonden. Op Schiermonnikoog werd in 1949 één nest gevonden, dat echter verstoord werd, terwijl er in 1950 twee paar Eiders trachtten te broeden tussen de Zilvermeeuwen, hetgeen zoals te verwachten was mislukte; in 1952 waren er twee legsels, die mislukten, in 1953 werd één legsel gevonden, dat slaagde. Op de Rottumerplaat werd in 1950 een eidernest met vier eieren gevonden, dat later werd verstoord. Van Rottumeroog zijn mij geen broedgevallen bekend.

Alles tezamen hebben er in 1955 op onze Waddeneilanden dus ongeveer 2300 paren gebroed, zodat we mogen zeggen, dat onze

Eider er uitstekend voorstaat. Dit is zeker voor een zeer belangrijk deel, om niet te zeggen uitsluitend, te danken aan de bescherming sinds 1925, waardoor de snelle opgang mogelijk werd. De kolonie op Vlieland is thans de grootste, de kolonie op Texel de zuidelijkste in het Noordzeegebied. De zuidelijkste broedplaats van Europa is Texel waarschijnlijk niet, daar de Eider (volgens een Franse opgave van 1953) ook broedt op enkele eilandjes langs landjes langs de zuidkust van Bretagne (fig. 1). Het wordt evenwel betwijfeld of ze hier thans nog voorkomen.

Het is jammer, dat er bij een bezoek aan de broedterreinen zo weinig van de Eiders is te bemerken. Uitsluitend het wijfje broedt en dit valt dank zij haar grijsbruine kleur en de verscholen ligging van het nest niet op. Slechts af en toe sta je geheel onverwacht oog in oog met een broedende vogel. In de broedgebieden buiten ons land hebben de opvallend uitgedoste mannetjes de gewoonte, in de buurt van het nest op de grond zittend, de wacht te houden en dat geeft daar aan dichte kolonies een zeer kleurig aanzien. Het is merkwaardig, dat onze mannetjes dit niet doen, maar zich gedurende de broedtijd op zee, vnl. op de

Waddenzee, ophouden. Na de broedtijd die in hoofdzaak van half april tot eind mei duurt, trekken echter ook de wijfjes met de jongen daarheen om zich bij de mannetjes te voegen. Daar zitten bovendien tegenwoordig ook heel wat overzomerende exemplaren, die nog niet broeden, zodat het dan op de goede plaatsen wemelt van de Eidereenden van beiderlei geslacht en van allerlei leeftijden.

Een uitgelezen gelegenheid om die kleurige bedrijvigheid van dichtbij gade te slaan levert de Postweg langs de Waddenkust op Vlieland; vooral op het prachtige wad bij de Dodemans Bol, kan het zeer druk zijn. Maar dat geldt alleen voor de maanden april, mei en juni. Eind mei vertrekken de mannetjes, eind juni de wijfjes, om langs onze gehele kust en zuidelijker kusten te overwinteren.

Fig. 2. Eidereend, volwassen mannetje

VRAGEN EN KORTE MEDEDELINGEN

Een abnormaal kippeei. Van een kennis kreeg ik — het is nu reeds een paar jaar geleden — de hier afgebeelde dop van een kippeei. Bij nader inzien leek het mij toch wel gewenst deze gegevens te publiceren, ofschoon ik eerst dacht het ei maar ei te laten. Niets had het vermoeden gewettigd, dat dit ei een grote verrassing zou opleveren. Het had de normale grootte van een flink kippeei. De lengte bedroeg 6,5 cm en de grootste diameter was 4,4 cm. Gewoonlijk vallen eieren met twee dooiers op doordat ze extra groot zijn en soms extra lang. Maar aan

dit ei viel niets ongewoons op. Toen het echter voor het gebruik was gebroken, bleek het behalve de gewone bestanddelen bovendien nog een klein afzonderlijk eitje te bevatten, dat omgeven was door een zeer dun dopje. Dit bevatte zoals te verwachten was alleen een dooier, het had een diameter van 2,2 cm en was vrijwel bolrond. Het was dus een niet volledig ontwikkeld eitje in een groter exemplaar.

Eieren met twee dooiers treft men onder kippeieren zo nu en dan wel aan; ze zijn niet bepaald uiterst zeldzaam, maar van een ei zoals